

Áttekintés a Portugál (Lisszaboni) Tudományos Akadémiáról (*Academia das Ciências de Lisboa*)

1. Az 1779. december 24-én I. Mária királynő (1734-1816), aki 1777 és 1792 között volt Portugália uralkodója, pontosabban társuralkodója (a másik társuralkodó férje, III. Péter király), által alapított Lisszaboni Tudományos Akadémia (*Academia das Ciências de Lisboa*), eredeti nevén *Academia Real das Ciências de Lisboa* (Lisszaboni Királyi Tudományos Akadémia), alapítása idején három osztályra (*classe*) tagolódott. Az Akadémia neve azt követően változott, hogy Portugáliában 1910. október 5-én kikiáltották a köztársaságot.

2. A jelenlegi osztálystruktúrát a több mint másfél évszázaddal ezelőtt, 1851-ben elfogadott alapszabály, statútum rögzíti, szabja meg. Az alapszabályt, annak elfogadása óta lényegi elemeit tekintve nem módosították. A portugál nemzeti akadémia két osztályra, a társadalomtudományi (*Classe de Letras*) és a természettudományi osztályra (*Classe de Ciências*) tagolódik.

3. Megemlítjük, hogy mindkét osztály hat-hat szekciót foglal magában. A társadalomtudományi osztály szekciói az alábbiak: történeti és földrajztudományi, irodalmi, irodalom- és nyelvtudományi, filológiai és pedagógiai, jog és szociológiai, továbbá közgazdasági és politikatudományi szekció.

4. A szekciók (*secções*) rendes (*sócio efetivo*) és levelező (*sócio correspondente*) tagjainak létszáma azonos a természettudományi és a társadalomtudományi osztályok vonatkozásában egyaránt. Ilyen módon a Lisszabonban működő, immár évszázados hagyományokkal rendelkező, azokat követő Lisszaboni (Portugál) (nemzeti) Tudományos Akadémián a társadalomtudományok képviselői az Akadémia rendes és levelező tagjainak felét alkotják. Az Akadémia irányításában is teljes mértékben érvényesül ismereteink szerint az egyensúly a társadalomtudományok és a természettudományok vonatkozásában.

5. A társadalomtudományi osztály (*Classe de Letras*) elnöke Artur Anselmo professzor, a természettudományi osztály (*Classe de Ciências*) elnöke pedig Luís Aires-Barros professzor voltak. Az osztályok elnökeit az adott osztály tagjai választják titkos szavazással. Az Akadémia teljes ülése, a plénum (*Assembleia geral da Academia*) a két, egymástól független, teljes „autonómiával” rendelkező osztály elnökének választásában nem jut szerephez.

6. A Lisszaboni Tudományos Akadémia és a portugál Oktatásügyi és Tudományos Minisztérium (*Ministério da Educação e da Ciência*) között szoros kapcsolat van, ami azonban együttműködést, nem pedig hierarchikus, azaz alá- fölérendeltségi viszonyt jelent. Az együttműködés elsősorban abban mutatkozik, hogy a hazai és nemzetközi tudományos rendezvényeket mindkét intézmény támogatja.

7. Portugáliában, ellentétben például, többek között, a teljesség igénye nélkül csupán néhány európai országot említve, Franciaországgal, Németországgal, Olaszországgal, Spanyolországgal és Hollandiával, nincsenek regionális, „helyi” akadémiák. Ebben a vonatkozásban hasonlóság mutatkozik Portugália és Magyarország között, bár hazánkban sor került – csak egy példát említve – 1823-ban Szombathelyen az *Academia Savariensis* alapítására, mely ma is létezik, bár jelenleg tényleges működést nem fejt ki.

8. Feltétlenül említést érdemel, hogy a Lisszaboni Tudományos Akadémia struktúrája és működése iránymutatásul, például szolgált és szolgál Brazília több regionális akadémiája számára. Jelenleg nem

rendelkezünk információval arra nézve, hogy a Portugál Tudományos Akadémia mennyiben szolgált „modellként” az afrikai kontinens korábbi portugál kolóniáiban – vonatkozik ez Angolára, Bissau-Guinea-ra és Mozambikra – a függetlenség elnyerését követően létesített nemzeti (esetleg regionális) akadémia (akadémiák) számára.

Hamza Gábor

egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) rendes tagja

Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE)

Állam- és Jogtudományi Kar

e-mail: gabor.hamza@ajk.elte.hu